

Ett svek i tålamod

av Oskar Lundgren

Presentation: ”Jag bor i ett litet hus på landet några mil utanför Linköping, tillsammans med fästmo Cecilia, hund och häst. Nu under våren läser jag termin 10 på läkarutbildningen i Linköping och försörjer mig genom att arbeta 25 % som forskare i ämnet beteendemedicin. I min bakgrund finns 2,5 års psykologstudier varav två terminer på psykologprogrammet. Jag har också arbetat drygt 10 år som frilansskribent och vikarierande reporter; främst på Östgöta Correspondenten och en veckotidning som heter Östgötatidningen.”

Det första jag mötte när jag gick på mitt nattpass var skrik och gråt. En medelålders kvinna jag aldrig träffat tidigare stod i dörren till avdelningens kök och med tårarna rinnande från trötta ögon gjorde hon sitt yttersta för att förolämpa resten av personalstyrkan som stoiskt försökte dricka en kopp kaffe. Då arbetsplatsen i fråga var en sluten psykiatrisk avdelning gissade jag att vi hade fått in en ny patient.

Distraherad av min ankomst lämnade hon köksdörren och hälsade med ett ilsket,

”Vem faan är du då?”

Med ett lite krystat leende förklarade jag lugnt att jag var skötare, sommarvikarierande sådan och en del av nattpersonalen som snart skulle lösa av kaffedrickarna i köket.

”Ja ha, och hur gammal är du?”, sa hon och hade snabbt fått något vagt flirtigt i blicken.

Innan jag hann svara började hon skratta hysteriskt och tillade,

”Du är hur som helst för ung för mig... du påminner om min son Fredrik”, och så kom återigen tårarna.

När kvällsstyrkan gav rapport fick jag veta att kvinnan, som vi kan kalla Maria, hade kommit in sent på eftermiddagen tillsammans med två poliser.

De hade tvingats plocka upp henne i en tobaksaffär där hon hade gjort sig osams med ägaren och ställt till en ordentlig scen innan polisen hunnit dit.

Vad som hade startat bråket var oklart men poliserna hade sagt att Maria hade hunnit hälla ut tre burkar lösgodis på golvet, spottat på butiksägaren och sparkat en annan kund på låret. Den inskrivande AT-läkaren hade kontaktat Marias 18-åriga son, som hade blivit lugnad av beskedet att hon nu var intagen. Han hade insett att hans mamma varit på väg in i en manisk episod och hade vid tre tidigare tillfällen under veckan som gått pratat med öppenvården. Maria hade inte sovit på en vecka och sakta men säkert tappat fotfästet, igen...

När kvällsfikat serverades hade Maria lugnat ner sig och såg nästan lite skamsen ut där hon satt och fingrade på en ostfralla och drack ett glas mjölk. När de andra patienterna gick och la sig satte hon sig i en tv-soffa och småskojade med några av oss i personalen. Andra hade hon bestämt sig för att ogilla och de blev istället konstant provocerade.

Jag tillhörde uppenbarligen av de godkända skötarna och jag upptäckte att det gick att ta udden av ett annalkande vredesutbrott genom att skämta. Små sarkastiska eller ironiska kommentarer fick henne att spricka upp i ett leende och dra in taggarna en stund.

Timmarna gick och en av de mer rutinerade skötarna, en storväxt och ganska bitter kvinna, började tjata på Maria att det nog var dags att gå till sitt rum och försöka sova. Maria vägrade gång på gång och höll några gånger på att elda upp sig till nya tårar, och nya förolämpningar.

Maria blev allt tröttare och började nicka till i soffan. Där tyckte min bittra skötarkollega att gränsen gick, men efter ett nytt vredesutbrott (som jag fick lugna med en gemensam promenad till patienternas äckliga rökrum) blev det bestämt att vi skulle göra ett undantag och lämna Maria i fred, ljudligt snarkandes framför Tv:n.

Strax före tre vaknade Maria och var omänskligt kissnödig. Hon låg kvar på soffan och skrek på hjälp istället för att ta sig till en toalett. Rädd för en olyckshändelse i soffan lyckades den bittra skötarkollegan lura i Maria i en rullstol för omedelbar transport till närmsta toa.

Medan Maria skötte sina bestyr hade skötarkollegan gått för att hämta den manliga nattsköterskan som tidigare under kvällen inte visat sig ute på avdelningen. När hon kom ut från toan möttes hon således av en mindre patrull med en snorkig manlig sjuksköterska iklädd en för stor läkarrock i täten.

Maria trotsade som femåring i en mataffär och vägrade högljutt följa de order om att gå till sitt rum som sjuksköterskan mumlade fram genom sin mustasch. Detta blev droppen för den bittra skötaren som helt sonika började slita i Maria, som av någon anledning åter satt sig i rullstolen.

Kaonet var ett faktum och efter några diffusa hot om olika former av tvång, och ett halvhjärtat försök att släpa Maria till rummet, meddelade sjuksköterskan att alternativet var att få ytterligare en spruta.

Under hela denna förveckling hade jag förbluffat tagit ett steg bakåt och där hade jag stått och känt mig osäker på om jag borde säga åt min bittra kollega att sluta dra och slita i patienten.

Maria fick ett ultimatum och blev informerad om vad som väntade om hon inte ställde upp på sjuksköterskans krav. Storgråtande fortsatte hon att vägra gå till sitt rum och valde med en hjärtskärande beslutsamhet att ta konsekvenserna hon nyss fått förklarade för sig.

Det kom ytterligare två unga skötare från våningen under och assisterade vid insläpandet av Maria till hennes rum. Väl där fick sjuksköterskan ett fullt glas

vatten hållt över sig när han erbjöd tabletter att sova på, och i väntan på att bakjouren skulle infinna sig satt vi tre stycken och höll fast Maria i hennes säng. Jag hatade varje sekund och frågade mig själv hur jag hamnat på det här bisarra stället.

Det som sedan hände kommer alltid förbli ett av mina mest obehagliga minnen från tiden som mentalskötare. Läkaren kom och förklarade för Maria att då hon hade vägrat att svälja de tabletter sjuksköterskan erbjudit var vi tvungna att ge henne en spruta. Jag fick hålla i ett ben medan sjuksköterskan drog ned Marias byxor och gav henne en spruta i den vänstra skinkan. Maria grät och bad uppgivet,

”Snälla... gör inte så här mot mig...”

Medan molekylerna i sprutan fann sina receptorer satt jag och en av de unga skötarna på varsin stol i Marias rum, och korta snyftningar från sängen var de ända ljud som bröt den tunga tystnaden.

När Maria somnat gick jag långsamt ut till köket där jag fann två kollegor som jag nu kände en djup avsmak för. Sjuksköterskan skyllde hela den problematiska händelse-utvecklingen på en alltför dålig intagningsmedicinering då Maria kom till kliniken.

”De här maniska patienterna måste få ordentlig hjälp att landa och de ska sprutas ordentligt när de kommer in så att de kan få sova”, sa han och försvann in på sin expedition.

Själv satte jag mig ett mörkt hörn i dagrummet, som nu hade blivit kusligt tyst, och försökte greppa vad det var jag egentligen hade jag varit med om. Av alla tusen tankar som for genom huvudet trängde många frågor upp till ytan: Hade vi gjort det rätta? Hade vi gett Maria en god vård? Visste hon inte sitt eget bästa? Vad kunde vi ha gjort annorlunda?

Det skulle inte vara svårt att rättfärdiga tvångsinjiceringen som nödvändig och korrekt, men jag kunde inte komma ifrån den besvärliga känslan att det inte hade behövts om de som förde befälet denna natt bara hade haft en liten gnutta tålamod. Jag hade hela kvällen sett en kvinna vars ögon skrek efter kontakt och närhet, som vädjade efter hjälp, och det var smärtsamt uppenbart att hon var livrädd för att sitta ensam i ett litet trångt rum med raslösheten, ensamheten och den avgrundsdjupa smärtan.

Den danska filosofen Kirkegaard har skrivit en ofta citerad dikt om att man för att hjälpa en människa måste möta henne precis där hon befinner sig. Den här natten misslyckades vi fullständigt med detta.

Jag har tänkt på denna natt många gånger och jag önskar att jag hade haft modet att säga åt min äldre kollega att sluta dra och slita i patienten. Men jag var en nykomling, en ung läkarstudent med några veckors erfarenhet av psykiatri jämfört med mina kollegors decennium. Jag var inte stark nog att sätta mig på tvären och fann mig inte tillräckligt snabbt för att göra något. Jag kommer inte undan mitt eget ansvar; jag var där och jag stod inte upp för patientens bästa. Samtidig kan jag se klart att det största sveket begicks av mina äldre kollegor som uppenbarligen hade glömt bort de värden all sjukvård måste vila på om den inte ska bli ovärdigt, omänskligt och skada mer än den läker och tröstar.

Copyright: författaren och sfmp 2009